

Державне агентство лісових ресурсів України
Національна академія наук України
УКРАЇНСЬКИЙ ОРДЕНА «ЗНАК ПОШАНИ» НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА АГРОЛІСОМЕЛІОРАЦІЇ
ІМ. Г. М. ВИСОЦЬКОГО (УКРНДІЛГА)

вул. Пушкінська, 86, м. Харків, 61024
E-mail: uriffm@uriffm.org.ua

Телефон +38 (057) 704-10-02
Факс +38 (057) 704-10-02

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
директор УкрНДІЛГА,
член-кор. НАН України і НААН,
д.с.-г.н, проф.

В. П. Ткач

21 березня 2025 р.

ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ Н4 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО
(галузь знань Н Сільське, лісове, рибне господарство
та ветеринарна медицина)

Схвалено рішенням
Вченої ради УкрНДІЛГА,
протокол № 6 від 21 березня 2025 р.

Введено в дію наказом УкрНДІЛГА
№ 5 від 26 березня 2025 р.

Харків – 2025

Ткач В. П., Мусієнко С. І., Кобець О. В., Мешкова В. Л., Пастернак В. П., Лось С. А., Распопіна С. П. Програма вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності Н4 Лісове господарство (галузь знань Н Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина). Харків: УкрНДІЛГА, 2025. 11 с.

Програму розроблено проектною групою Українського ордена «Знак Пошани» науково-дослідний інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького (УкрНДІЛГА) з урахуванням положень чинного законодавства України. Програма призначена для вступників до аспірантури УкрНДІЛГА для складання вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності Н4 Лісове господарство (галузь знань Н Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина).

Склад проектної групи:

Керівник:

Ткач
Віктор Петрович

Директор УкрНДІЛГА, д.с.-г.н., професор, член-кореспондент НАН і НААН України

Члени:

Мусієнко
Сергій Іванович

Перший заступник директора з наукової роботи, кандидат с.-г. наук, старший дослідник

Кобець
Олексій Володимирович

Вчений секретар УкрНДІЛГА, кандидат с.-г. наук, старший дослідник

Мешкова
Валентина Львівна

Головний науковий співробітник відділу ентомології, фітопатології та фізіології УкрНДІЛГА, доктор с.-г. наук, професор

Пастернак
Володимир Петрович

Головний науковий співробітник відділу інвентаризації лісів, моніторингу, сертифікації та лісовпорядкування УкрНДІЛГА, доктор с.-г. наук, професор

Лось
Світлана Анатоліївна

Завідувач відділу селекції, генетики та біотехнології УкрНДІЛГА, кандидат с.-г. наук, старший науковий співробітник

Распопіна
Світлана Петрівна

Завідувач лабораторії лісового ґрунтознавства УкрНДІЛГА, доктор с.-г. наук, старший науковий співробітник

ЗМІСТ

1. Загальні положення	4
2. Проведення вступного іспиту зі спеціальності	5
3. Критерії оцінювання оцінювання знань вступника під час складання вступного іспиту зі спеціальності	5
4. Перелік питань для підготовки до вступного іспиту зі спеціальності Н4 Лісове господарство	6
5. Список рекомендованих джерел	9

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Організація та проведення вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності Н4 Лісове господарство здійснюється відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р. № 1556-VII, Постанови Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 р. «Про затвердження порядку підготовки здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України № 168 від 10 лютого 2025 р. «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році», наказу Міністерства освіти і науки України № 368 від 27 лютого 2025 р. «Про внесення змін до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році», Освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії за спеціальністю Н4 Лісове господарство, Правил прийому до аспірантури УкрНДІЛГА для здобуття ступеня доктора філософії в 2025 році.

Основою для визначення змісту вступного іспиту до аспірантури є освітньо-професійна програма підготовки магістра (спеціаліста) з відповідної спеціальності. Метою іспиту є оцінювання рівня знань вступника, його компетентностей, здатності навчатися та проводити наукові дослідження за певним напрямом. Форма та зміст вступного іспиту зі спеціальності відповідає рівню початкових компетентностей, необхідних для навчання в аспірантурі за освітньо-науковою програмою «Лісове господарство».

Лісове господарство об'єднує сукупність наук про створення, вирощування та формування лісових насаджень, їх захист від шкідників, хвороб, пожеж, створення нових сортів і гібридів лісових видів, про ґрунти та заходи підвищення їх родючості. Тому програма вступного іспиту зі спеціальності Н4 Лісове господарство формується з урахуванням орієнтації та фокусу освітньо-наукової програми «Лісове господарство» та включає питання з таких базових дисциплін: лісівництво та лісознавство, лісові культури, лісова селекція, лісозахист, лісова пірологія.

В процесі складання вступного іспиту зі спеціальності вступники повинні показати високий професійний рівень підготовки з фундаментальних і прикладних аспектів основних напрямів досліджень у межах спеціальності. Вступник до аспірантури повинен знати:

- біологічну природу лісу, його структурні компоненти і механізми їх функціонування, закономірності росту та розвитку деревних, чагарникових і трав'янистих рослин, лісових фітоценозів загалом;

- структурно-функціональні взаємозв'язки між компонентами лісу, лісом і довкіллям;

- вплив екологічних факторів (світла, тепла, вологи, складу повітря, едафічних умов тощо) на функціонування лісових екосистем, нагромадження ними біомаси, проходження мікробіологічних процесів життя хребетних і безхребетних тварин;

- репродуктивні процеси в лісових екосистемах, закономірності природного відновлення насаджень;

- теоретичні й практичні основи організації, створення та функціонування об'єктів лісонасінної бази на генетико-селекційній основі;
- створення та вирощування штучних лісових насаджень різного призначення: лісових культур, захисних насаджень, зелених насаджень населених пунктів, рослинних об'єктів садово-паркового будівництва;
- сучасні тенденції розвитку та найбільш важливі нові наукові досягнення в області лісового господарства, а також у суміжних галузях;
- сучасні методи ведення лісового господарства в різних лісорослинних регіонах України;
- сучасні теорії і методи їх застосовування для узагальнення та аналізу закономірностей функціонування й розвитку лісових екосистем та їх структурних компонентів.

2. ПРОВЕДЕННЯ ВСТУПНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Іспит зі спеціальності проводиться як комплексна перевірка знань та умінь вступника з дисциплін професійного напрямку в межах спеціальності. Складання іспиту включає такі етапи:

- письмові відповіді на три питання білету. На підготовку відповідей надається 1 година;
- усні відповіді на питання білету, співбесіда із членами комісії.

Роботи вступників зберігаються в їхніх особових справах, а тих, хто не прийнятий на навчання, зберігаються не менше ніж один рік, після чого знищуються, про що складається акт.

Відеозапис складання вступного іспиту зі спеціальності зберігається в секторі підготовки кадрів.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКА ПІД ЧАС СКЛАДАННЯ ВСТУПНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Оцінювання знань вступників за результатами вступного іспиту зі спеціальності здійснюється членами комісії на підставі отриманих відповідей на питання білету, співбесіди та представлення дослідницької пропозиції. Відповіді оцінюються окремо за кожним питанням усіма членами комісії; потім визначається середня оцінка (з округленням у вищий бік до цілих значень) за результатами відповідей на питання та виставлених оцінок усіма членами комісії. При виникненні дискусій, спорів щодо оцінки, вирішальне слово має голова екзаменаційної комісії. Оцінювання знань проводиться за шкалою від 100 до 200 балів або ухвалюється рішення про негативну оцінку, якщо вступник набрав менше ніж 100 балів.

4. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ Н4 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

1. Визначення та характерні риси лісу. Основні поняття про ліс і його природу.
2. Поняття про лісостан та його компоненти – деревостан, підріст, підлісок, живий надґрунтовий покрив, позаярусна рослинність, відпад та лісова підстилка. Диференціація дерев у лісі, класифікація росту дерев за Крафтом.
3. Деревостан як основний компонент лісу. Ознаки деревостану – походження, вік, склад, форма, повнота, зімкнутість, густота, бонітет, товарність.
4. Ліс і клімат. Значення клімату для життєдіяльності лісостанів. Горизонтальна і вертикальна зональність рослинності. Вплив лісу на температуру повітря і ґрунту.
5. Роль світла в житті лісу. Відношення деревних видів до світла. Зовнішні ознаки світлолюбності і тіньвитривалості деревних видів.
6. Значення тепла в житті лісу. Вплив на ліс низьких і високих температур. Вегетаційний період.
7. Відношення деревних видів до тепла. Теплолюбність, зимостійкість та морозостійкість деревних видів.
8. Ліс і волога. Джерела надходження вологи, ґрунтова волога та її різновиди. Відношення деревних видів до вологи. Вплив лісу на водний баланс території та перерозподіл опадів.
9. Потреба і вибагливість деревних видів до вологи. Стійкість деревних видів до посухи, надлишку вологи в ґрунті та затоплення.
10. Склад повітря і його значення для лісу. Вплив лісу на газовий склад атмосфери.
11. Відношення деревних видів до шкідливих атмосферних домішок та радіонуклідів. Шляхи підвищення газостійкості насаджень.
12. Вплив лісу на вітер. Регулювання швидкості вітру лісогосподарськими заходами. Вітровали та буреломи.
13. Ліс і ґрунт. Вплив материнської гірської породи і рельєфу на ліс.
14. Ліс і зольні речовини ґрунту. Потреба і вибагливість деревних видів до трофності ґрунту. Кругообіг азоту і зольних елементів у лісі.
15. Лісовий опад і формування підстилки. Типи лісових підстилок та умови їхнього формування.
16. Біологічні та лісівничі властивості основних деревних видів у лісах України.
17. Підлісок і його роль у житті лісу. Живий надґрунтовий покрив під наметом лісу; позитивний і негативний вплив трав'яної рослинності на деревну.
18. Ліс і фауна. Роль тварин, комах та ґрунтової мезофауни в житті лісу.
19. Поновлення лісу під наметом і на зрубках. Способи поновлення лісу, методи його обліку, заходи зі сприяння природному поновленню.
20. Вчення про зміну видів, фактори, що її зумовлюють. Біологічне та господарське значення зміни видів. Заходи запобігання небажаним змінам видів.

21. Лісова типологія. Історія її розвитку та значення для лісівництва. Фітоценологічна типологія лісів. Класифікація типів лісу за В. М. Сукачевим.
22. Лісівничо-екологічна типологія лісів. Едафокліматична сітка Погребняка-Воробйова. Типологічні одиниці лісівничо-екологічної класифікації та ознаки для їх визначення.
23. Поняття про користування лісом, види користування. Класифікація рубок лісу за їхнім призначенням.
24. Організаційно-технічні показники та технологія проведення суцільних, поступових, вибіркових рубок головного користування. Особливості проведення рубок головного користування в різних природних зонах України.
25. Теоретичні основи рубок догляду. Види, способи та методи рубок догляду за лісом. Їхній вплив на продуктивність та стійкість насаджень.
26. Організаційно-технічні показники та технологія проведення рубок догляду за лісом. Особливості догляду за чистими і мішаними лісостанами.
27. Призначення санітарних рубок. Вибіркові та суцільні санітарні рубки.
28. Мета, види та способи комплексних рубок.
29. Мета, завдання та методи проведення реконструктивних рубок.
30. Інші рубки формування і оздоровлення лісів: догляд за підростом, підліском, узліссям, за формою стовбура та крони дерев.
31. Особливості плодоношення деревних і чагарникових видів. Періодичність плодоношення. Значення географічного походження насіння. Лісонасінне районування та його застосування.
32. Тимчасові та постійні лісонасінні ділянки. Лісонасінні плантації, загальні вимоги до них, способи створення та формування.
33. Посівні якості насіння деревних видів та особливості їхнього визначення. Шляхи підвищення виходу насіння дерев і чагарників та його посівних якостей.
34. Основні способи підготовки насіння до висіву. Особливості передпосівної підготовки насіння хвойних і листяних видів.
35. Види садивного матеріалу та їхня характеристика.
36. Класифікація та структура розсадників. Основні принципи організації території розсадника. Сівозміни в постійних лісових розсадниках. Способи обробітку ґрунту, особливості застосування добрив, гербіцидів і регуляторів росту рослин у лісових розсадниках
37. Особливості вирощування садивного матеріалу в умовах відкритого та закритого ґрунту. Вирощування сіянців основних лісоутворювальних видів із закритою кореневою системою.
38. Класифікація лісових культур. Види і категорії лісокультурних площ. Суцільні та часткові лісові культури.
39. Способи і схеми змішування видів у культурах. Агротехнічні догляди за лісовими культурами. Технічне приймання, інвентаризація та доповнення лісових культур. Переведення лісових культур у вкриті лісовою рослинністю ділянки.

40. Типи лісових культур та особливості створення штучних насаджень у різних типах лісорослинних умов. Географічні культури деревних видів. Мета та історія їхнього створення.

41. Лісові культури сосни та дуба – особливості технології створення та вирощування.

42. Лісові плантації різного призначення. Технології та напрямки плантаційного лісовирощування.

43. Реконструкція насаджень лісокультурними методами. Лісова рекультивація та заліснення непридатних для сільськогосподарського користування земель.

44. Види ерозії ґрунтів. Стадії розвитку ерозійних процесів. Засоби боротьби зі струменистою та яружною ерозією. Протиерозійні гідротехнічні споруди.

45. Агротехнічні методи регулювання поверхневого стоку на схилах. Категорії протиерозійних насаджень, їхнє розміщення на місцевості. Догляд за протиерозійними насадженнями.

46. Вплив полезахисних лісових смуг на врожайність сільськогосподарських культур.

47. Технологія створення полезахисних лісових смуг – підготовка ґрунту, добір видів, розміщення смуг. Схеми розміщення видів у полезахисних лісових смугах.

48. Конструкція полезахисних лісових смуг та її вплив на структуру повітряного потоку.

49. Особливості вирощування захисних насаджень на пісках. Шляхи та способи заліснення пісків – підготовка ґрунту, добір видів, схеми змішування.

50. Види, конструкція та схеми розміщення лісових смуг вздовж транспортних шляхів.

51. Наукові основи, методи та напрямки селекції лісових рослин. Методи відбору в лісовій селекції.

52. Організація лісонасінної бази на генетико-селективній основі. Селекційні категорії дерев і насаджень. Створення об'єктів лісонасінної бази на генетико-селекційній основі.

53. Сортове насінництво лісових деревних видів.

54. Клонові насінні плантації, їхнє значення для лісового господарства.

55. Гібридизація у лісовій селекції. Види схрещування.

56. Внутрішньовидова та міжвидова гібридизація деревних рослин.

57. Внутрішньовидова мінливість і комбінаційна здатність лісових видів як основа їхньої селекції.

58. Сортовипробування лісових деревних рослин.

59. Особливості селекції сосни та дуба.

60. Інтродукція лісових деревних і чагарникових рослин, її значення для селекції. Інтродуценти у насадженнях різного типу – лісових та географічних культурах, полезахисних смугах.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко О. І., Мешкова В. Л. Прогнозування поширення пожеж та осередків шкідливих комах у соснових лісах засобами ГІС. Харків: Планета-Прінт, 2021. 150 с.
2. Борсукевич Л. М., Панченко С. М., Орлов О. О., Кобець О. В., Гриник Є. О. Ліси навколо водойм: природоохоронна цінність та особливості менеджменту. Київ : WWF-Україна, 2022. 46 р.
3. Бугайов С. М., Пастернак В. П. Вільхові ліси Лівобережного Лісостепу України: стан та продуктивність. Харків: Планета-принт, 2020. 180 с.
4. Вакулюк П. Г. Нариси з історії лісів України. Фастів: Поліфаст, 2000. 624 с.
5. Вакулюк П. Г., Самоплавський В. І. Лісовідновлення та лісорозведення в рівнинних районах України. Фастів: Поліфаст, 1996. 567 с.
6. Відтворення лісів та лісова меліорація в Україні: витоки, сучасний стан, виклики сьогодення та перспективи в умовах антропоцену: монографія. Колектив авторів за заг. ред. С. М. Ніколаєнка. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 317 с.
7. Воробьев Д. В. Методика типологических исследований. Киев: Урожай, 1967. 388 с.
8. Ворон В. П., Коваль І. М., Сидоренко С. Г., Мельник Є. Є., Ткач О. М., Борисенко В. Г., Тимошук І. В., Бологов О. Ю. Пірогенна трансформація сосняків України. Харків: Нове слово, 2021. 224 с.
9. Генсірук С. А. Ліси України : 3-є видання доопрац. і розшир. Львів: 2002. 496 с.
10. Герушинський З.Ю. Типологія лісів Українських Карпат. Навч. посіб. Львів: Піраміда, 1986. 208 с.
11. Гладун Г. Б., Трофименко Н. Є., Лохматов М. А. Захисні лісові насадження. Проектування, вирощування, впорядкування. Х. : Нове слово, 2005. 390 с.
12. Гладун Г. Б. Лісові меліорації. Термінологічний словник, 2-е вид. дооп. Харків: Нове слово, 2008. 244 с.
13. Гордієнко М. І., Шлапак В. П., Гойчук А. Ф. та ін. Культури сосни звичайної в Україні. Київ: Урожай, 2002. 872 с.
14. Гордієнко М. І., Гузь М. М. , Дебринюк Ю. М., Маурер В. М. Лісові культури. Львів: Камила, 2005. 608 с.
15. Градиський Ю. О., Суска А. А., Висоцька Н. Ю. Лісонасінна справа. Харків: ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 2019. 114 с.
16. Ґрунтознавство: Підручник: за ред. Д. Г. Тихоненка. Київ: Вища освіта, 2005. 703 с.
17. Давидова О. Є. Садивний та насінневий матеріал для зеленого будівництва та лісівництва адаптований до стресових умов довкілля. Київ: ВПП «Компас», 2007. 200 с.
18. Дербинюк Ю. М., Калінін М. І., Гузь М. М., Шаблій І. В. Лісове насінництво. Львів: Світ, 1998. 432 с.

19. Дебринюк Ю. М., Осмола М. Х., М'якуш І. І., Мельник О. С. Лісовирощування в західному регіоні України. Львів : Світ, 1994. 408 с.
20. Дебринюк Ю. М., Фучило Я. Д., Гузь М. М. Платаційне лісовирощування: навч. посібник. Львів: Галицька видавнича спілка, 2020. 436 с.
21. Жежкун А. М. Ліси Східного Полісся України: структура, продуктивність, формування та відтворення. Мена: Домінант, 2021. 384 с.
22. Зібцев С. В., Савущик М. П., Маурер В. М., Балабух В. О., Миронюк В. В., Пінчук А. П., Іванюк І. В., Лобченко Г. О., Сошенський О. М., Гуменюк В. В., Тарнопільський П. Б. Відновлення лісів Луганщини на згарищах в умовах змін клімату. Київ, 2022. 156 с.
23. Зібцев С. В., Сошенський О. М., Голдаммер Й. Г., Миронюк В. В., Борсук О. А., Гуменюк В. В., Мешкова В. Л., Василюк О. В., Букша І. Ф. Лісоуправління на територіях, забруднених вибухонебезпечними предметами. Київ : WWF-Україна, 2022. 148 с.
24. Інструкція з проектування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів. Наказ Державного комітету лісового господарства України від 19.08.2010 № 260. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1046-10#Text>.
25. Калінін М. І. Лісові культури і захисне лісорозведення. Львів: Світ, 1994. 296 с.
26. Культури лісові. Терміни та визначення. ДСТУ 2980-95 Київ: Держстандарт України, 1995. 64 с.
27. Кучерявий В.П., Генік Я. В., Дида А. П., Колодко М. М. Рекультивация та фітомеліорація: навчальний посібник. Львів: ГАФСТА, 2006. 116 с.
28. Лісівництво. Терміни та визначення: ДСТУ 3404-96. Київ: Держстандарт України, 1997. 43 с.
29. Лісовий кодекс України. Постанова ВР № 3852-ХІІ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>.
30. Мазепа В. Г., Турко В. М., Сірук Ю. В., Курбет Т. В. Регіональне і соціальне лісівництво: навч. посіб. Житомир: Житомирська політехніка, 2023. 140 с.
31. Маурер В. М., Бровко Ф. М., Пінчук А. П., Кичилук О. В. Підвищення продуктивності лісів лісокультурними методами: навч. посібник. Київ: НУБіП України, 2010. 124 с.
32. Маурер В. М., Савущик М. П., Пінчук А. П., Косенко Ю. І., Бобошко-Бардин І. М. Сучасні технології лісового насінництва та деревного розсадництва. Київ: НУБіП України, 2019. 188 с.
33. Меліорація ґрунтів (систематика, інновації, перспективи) : колективна монографія [за ред. С. А. Балюка, М. І. Ромащенко, Р. С. Трускавецького]. Херсон: Гринь Д.С., 2015. 668 с.
34. Мешкова В. Л., Соколова І. М. Стовбурові шкідники незімкнених соснових культур у придонецьких борах. Харків: Планета-Прінт, 2017. 160 с.
35. Молотков П. І., Патлай І. М. Давидова Н. І. Насінництво лісових видів. Київ: Урожай, 1989. 230 с.

36. Мостепанюк В. А., Орлов О. О., Ейсмонт В. С., Вишневський В. С. Довідник лісовпорядника. Житомир: ПП «Рута», 2017. 884 р.
37. Мусієнко С. І., Гладун Г. Б., Суска А. А., Тарнопільська О. М. Відтворення лісів в Україні: навч. посіб. Харків: ПромАрт, 2020. 143 с.
38. Назаренко В. В., Пастернак В. П. Закономірності формування типів лісу лісостепу Харківщини. Харків: Планета-Прінт, 2016. 190 с.
39. Назаренко І. І. Ґрунтознавство. Чернівці, 2003. 400 с.
40. Настанови з лісового насінництва (2-е видання, доповнене і перероблене). Харків, УкрНДІЛГА. 2017. 107 с.
41. Остапенко Б. Ф., Ткач В. П. Лісова типологія. Навч. посібник. Харків, 2002. 204 с.
42. Пастернак В. П., Назаренко В. В. Лісова таксація. Харків: ХНАУ, 2019. 110 с.
43. Правила відтворення лісів, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 01 березня 2007 р. № 303. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2007-%D0%BF#Text>.
44. Правила поліпшення якісного складу лісів. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 року № 724. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/724-2007-%D0%BF#Text>.
45. Правила рубок головного користування. Наказ Держкомлісгоспу України від 23 грудня 2009 р. № 364. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-10#Text>.
46. Правила рубок головного користування в гірських лісах Карпат. Постанова Кабміну України від 22 жовтня 2008 р. № 929. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929-2008-%D0%BF#Text>.
47. Свириденко В. Є., Бабіч О. Г., Киричок Л. С. Лісівництво: за редакцією чл. кор. ЛАНУ В. С. Свириденка. Київ: Арістей, 2004. 543 с.
48. Справочник лесоведа. Под. ред. П. С. Пастернака. Киев: Урожай, 1990. 295 с.
49. Суска А. А., Мусієнко С. І. Лісова селекція: навч. посіб. Харків: ПромАрт, 2020. 120 с.
50. Ткач В. П., Висоцька Н. Ю., Торосов А. С., Букша І. Ф. та ін. Економічна оцінка екосистемних послуг лісів України: Наукове видання. Харків: УкрНДІЛГА, 2023. 28 с. <https://doi.org/10.33220/2023.978-617-8195-57-1>.
51. Ткач В. П., Тарнопільська О. М., Орлов О. О. Типи лісових формацій України в системі європейських класифікацій: Монографія. Харків: Друкарня Мадрид, 2024. 415 с. <https://doi.org/10.33220/2024.978-617-8254-23-0>.
52. Швиденко А. З., Букша І. Ф., Краковська С. В. Уразливість лісів України до змін клімату. Київ: Ніка-Центр, 2018. 184 с.
53. Швиденко А. Й. Лісівництво: Підручн. для вузів. Чернівці: Рута, 2004. 302 с.
54. Швиденко А. Й., Остапенко Б. Ф. Лісознавство, підручн. для вузів. Чернівці: Зелена Буковина, 2001. 354 с.
55. Яцик Р. М., Гайда Ю. І., Случик В. М. Основи генетики й селекції лісових рослин. Тернопіль: Підручники і посібники, 2012. 288 с.